

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ТУРИЗМА

ЗАПОВЕД

№ T-PA-16-284 / 04.11.2017

На основание чл. 25, ал. 4 от Закона за администрацията и чл. 10, ал. 3 от Наредба № 1 от 5 януари 2016 г. за образованието, практическата подготовка и професионалната квалификация, необходими за придобиване на правоспособност за упражняване на професията „Екскурзовод“

НАРЕЖДАМ:

1. Утвърждавам въпросник за изпит за придобиване на правоспособност по професията „Екскурзовод“, съгласно Приложение № 1, неразделна част от настоящата заповед.

2. Въпросникът да бъде публикуван незабавно на официалната интернет страница на Министерство на туризма.

3. Отменям Заповед № Т-РД-16-272/26.06.2017 г.

Настоящата заповед да се доведе до знанието на директора на дирекция „Туристическа политика“ и до заинтересованите лица за сведение и изпълнение.

Контрол по изпълнение на заповедта възлагам на ресорния заместник-министър на туризма.

Д-Р СТЕЛА БАЛТОВА

Министър на туризма

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ТУРИЗМА

Приложение № 1

ВЪПРОСНИК
ЗА ИЗПИТ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ ПО ПРОФЕСИЯТА
„ЕКСКУРЗОВОД“

(Утвърден със Заповед № Т-РА-16-284/04.11.2015 на министъра на туризма)

I. ГЕОГРАФИЯ И ИСТОРИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. ДУХОВНА
КУЛТУРА. ПРИРОДНО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО НА БЪЛГАРИЯ

1. Република България – географско положение, територия, граници, ГКПП, главни транспортни коридори, административно деление.
2. Релеф на България - обща характеристика и специфика: българските планини, долини, равнини, низини, котловини и ждрела. Развитие на планинския туризъм в страната и основни центрове.
3. Пещери, скални феномени и водопади в България - обща справка. Условия за развитието на пещерния (спелео) туризъм у нас.
4. Климатични и водни ресурси в България (Черно море, реки, езера, минерални и термални водоизточници) – обща справка. Ролята им за развитието на туризма и спорта в страната.
5. Флора и фауна в България – особености и видове. Защитени територии в България – национални и природни паркове, резервати и защитени местности.
6. Природни ресурси в България и тяхното значение за развитието на индустрията/икономиката.
7. Българското черноморско крайбрежие – географска характеристика (релеф, климат, води, флора и фауна) и туристически ресурси. Развитие на морския рекреативен туризъм и основни центрове.

8. Българските земи до създаването на Първата българска държава (първа част): 1) Праистория (Дотракийска история) по/на съвременните български земи и културите „Градешница”, „Караново”, „Варна”, и др. 2) Траките и тракийското културно-историческо наследство на Балканите и в България; центрове, открития и изследвания в областта; тенденции и значение за развитието на културно-познавателния и историческия туризъм.
9. Българските земи до създаването на Първата българска държава (втора част): 1) Ранна Античност по/ на територията на съвременните български земи: Елините и влияние на елинската цивилизация и култура; елинската колонизация на (съвременното ни) черноморското крайбрежие и нейните по-значими центрове (VII-IV в. пр. н. е.) 2) Елинистичен период (IV-I в. пр. н. е.) и влияние на елинистичната култура върху територията на съвременните български земи. 3) Римско владичество по днешните български земи (I в. пр. н. е - VII в. н. е) – обща справка за периода и културно наследство от него.
10. Първата българска държава (681-1018 г.) – обща справка. По-важни събития, дати, личности и центрове от този исторически период.
11. Покръстване на българите при цар Борис-Михаил I. Делото на св. св. Кирил и Методий и техните ученици, и създаването на славянската азбука. Глаголица и Кирилица. Преславска и Охридска книжовни школи. Архитектурни, исторически и книжовни паметници от този период. Начало на Богомилското движение в България.
12. Управлението на цар Симеон I Велики (893-927 г.) – постигане на най-голямото териториално разрастване и могъщество на българската държава. Първи Златен век на българската книжнина и култура.
13. Втората българска държава (1185-1396 г.) – обща справка. По-важни събития, дати, личности и центрове от този исторически период.
14. Цар Калоян и Иван II Асен - войни и териториално разширение. България отново между Константинопол и Рим. Основаване и статут на Търновската Архиепископия-Патриаршия.
15. Исихасткото движение в България. Делото на Св. Теодосий Търновски. Делото на Св. Патриарх Евтимий и учениците му. Търновската книжовна школа. Управлението на династията на Шишмановци и последните години на Втората българска държава. Падането на Балканските и българските (в частност) земи под османска власт.
16. Османското господство по българските земи - специфика. Ислямът по българските земи. Паметници. Положението на българите в състава на Османската империя и борби за национално освобождение.

17. Българското национално Възраждане – обща справка, специфика и значение. Изявени възрожденци. Паметници от този период.
18. Развитие на занаятите, архитектурата и иконописта през Българското национално възраждане. Специфика, разновидности, школи, центрове и видни представители.
19. Борби за национална и църковна независимост. Начало на Българската екзархия. Априлското въстание (1876 г.) - обща справка: центрове, водачи и развой; отзвук на Априлското въстание по света и ролята му за последвалото Освобождение на България. Руско-турската Освободителна война (1877-1878 г.) – етапи, развой, по-важни моменти и сражения (Плевенската и Шипченската епопеи, и др.). Освобождението на България - 1878 г. Паметници от този период.
20. Следосвободенски период в развитието на България. Създаване и развитие на Третата българска държава. Съединението на България (1885 г.) и официалното обявяване на националната независимост (1908 г.). Участието на България в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна войни, и последиците за нея от тях. Паметници от този период. Българските генерали Георги и Владимир Вазови – дейност и отзвук.
21. Дейност на правителствата на Александър Малинов, Иван Гешов, Стоян Данев и Васил Радославов.
22. Живот и дейност на Атанас Буров.
23. Развитие на страната в периода между двете Световни войни. Двете правителства на Александър Стамболийски. Правителствата на Александър Цанков и Андрей Ляпчев. Развитие на архитектурата, живописата и литературата и техните по-видни представители. Участието на България във Втората световна война и последиците от последната за нея. Смяната на държавната власт и установяване на социалистическо управление след 09.09.1944 г.
24. Развитие на България по време на социализма (1944-1989 г.). Специфика на държавното устройство, политика, социално и икономическото развитие през този период. Международната политика на страната през епохата на социализма – участието на НРБ в СИВ и Варшавския договор. Положение на Българската Православна Църква и другите вероизповедания по времето на социализма. Паметници от този период.
25. България след 10.11.1989 г. Преходът към свободна пазарна икономика и неговата специфика. Икономическо развитие, проблеми и конфликти (преструктуриране, приватизация, реституция, валутен борд и др.). Членство на България в НАТО и ЕС.
26. Държавно-административно устройство на Република България. Видове институции, тяхната йерархия, взаимовръзки и функциониране.

27. Население на България - етноси, език и религиозна принадлежност. Селища на България – градове и села.
28. Икономика, индустрия и селско стопанство в България - съвременно състояние, развитие и тенденции.
29. Развитие на лозаро-винарството в България. Тенденции. Сортове грозде и виноразновидности у нас. Региони на винопроизводство, по-известни изби и центрове на винено дегустационния туризъм в страната.
30. Традиционни производства: 1) розопроизводството в България – условия, специфика, развитие в исторически план, разновидности, райони и центрове на отглеждане, съвременно състояние и тенденции в развитието, розопродукти; 2) други етерично-маслени култури виреещи у нас (лавандула, хвойна, невен, мащерка, лайка и др.) – специфика и индустриално приложение; 3) производство на български млечни продукти, зеленчуци и консервиране.
31. Вероизповеданията в България – видове, особености и взаимовръзки. Християнството – историческо развитие, специфика, съвременно състояние, тенденции. По-значими храмове и религиозни центрове в страната. Развитие на религиозния (култовия/ поклонническия) туризъм в страната. По-важни центрове и маршрути, свързани с последния.
32. Християнският храм – специфика, видове, архитектура, обща интериорна подредба. Изписване на храма и канони. Закономерности и каноничност при построяването/ създаването на иконостаса.
33. Българската национална кухня и нейните особености. Традиционни български ястия и напитки. Центрове на кулинарния туризъм в страната.
34. Нематериалното културно наследство на България - фолклор, традиции, обичаи. Българският празничен календар – официални празници и чествания. Големи фестивали в България - традиции и особености. Българското нематериално наследство в Списъка на ЮНЕСКО.
35. Обекти на световното културно и природно наследство под закрилата на ЮНЕСКО в България: Рилският манастир, Боянската църква, Казанлъшката тракийска гробница, Ивановските скални църкви, Свещарската тракийска гробница, Мадарският конник, Старият Несебър, биосферният резерват „Сребърна“, Национален парк „Пирин“, Буковите гори на „Централен Балкан“ (част от сериен европейски обект на световното наследство „Старите и първични букови гори на Карпатите и други региони в Европа“). Обекти, включени в индикативния списък на ЮНЕСКО за културно и природно наследство. Специфика, значение и връзка с туризма.

36. Култура, наука и изкуства в България – театър, музика, кино, литература, съвременно изкуство и др. По-известни писатели, поети, художници, композитори и артисти от Освобождението до наши дни.

37. Интересни факти за българския спорт. Знаменитости и по-известни български спортисти и спортни центрове в страната.

38. Българска архитектура: Архитектура на двете български царства. Българска архитектура от 14 – 18 век. Възрожденска архитектура. Архитектурата в България от Освобождението до наши дни. Характерни черти и чужди влияния в Българската архитектура.

II. КУЛТУРНИ И ПРИРОДНИ ОБЕКТИ, И МАРШРУТИ В БЪЛГАРИЯ

39. Град София – столица и най-важен административен, индустриален, търговски, културен, университетски и туристически център на страната. Обща справка за града: географско-климатични дадености, демография, история, култура, забележителности и др. Обзорна справка за обектите на интерес в София (галерии, музеи, театри (драматични и музикални), паркове), културни и други събития.

40. Пешеходен тур на централната част на град София (първа част): площад „Св. Неделя“ - Катедрален храм „Св. Неделя” - новите римски артефакти под Ларгото – монументът „Света София” - католическата катедрала „Св. Йосиф“ - църквата „Св. Петка Самарджийска“ – джамията „Баня Башъ” – Софийската синагога – Регионален исторически музей - София (Централните Софийски минерални бани) – Министерският съвет - Президентството - Ротондата „Св. Георги“ - Източната и Западната порти на Сердика – Националният археологически институт с музей при БАН - Националната галерия - Двореца (зали за временни изложби), Националният етнографски музей – пл. „Княз Александър Батенберг“ – Българската народна банка.

41. Пешеходен тур на централната част на град София (втора част): Народният театър „Иван Вазов“ - Руската църква „Св. Николай“ - Военният клуб – Синодалната палата – Базиликата „Света София“ – Храм-паметникът „Александър Невски“ – Националната галерия (Музей за християнско изкуство – Криптата в Храм-паметник „Александър Невски“ и Квадрат 500) – Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий” - Софийският университет „Св. Климент Охридски“ - паметникът „Цар Освободител” – Народното събрание (Парламентът).

42. София – Национален исторически музей – Боянска църква – Драгалевски манастир.

43. Град Пловдив – един от най-значимите български агломерационни, индустриални, търговски, културни, университетски и туристически центрове. Обща справка за града:

географска характеристика – хълмовете на Пловдив, река Марица, особености на климата. Демография, история, култура и др. Културни и други мероприятия, провеждани в града (Международният търговски пролетно-есенен панаир и др.). Пловдив – Европейска столица на културата – 2019 г.

44. Пешеходен тур в Пловдив: Римският форум, Римският стадион, Джумая джамия, Семинарията, Голямата и малката базилики. Тракарт, площад „Съединение”, мостовете на река Марица, Гребната база, хълмовете на града (тепета) - Младежки хълм (Джендем тепе), хълм „Бунарджик” с паметникът на Альоша, часовниковата кула на Сахат тепе. Съвременно развитие на град Пловдив и тенденции. Квартал „Капана“.

45. Пешеходен тур на Стария град в Пловдив с трасиране на следните обекти/забележителности: църквата Св. Марина, Античният театър, старинна аптека "Хипократ", къща на д-р Стоян Чомаков с галерия "Златю Бояджиев", църквата "Св. св. Константин и Елена", Хисар Капия (източната порта на средновековен Пловдив), къща-музей Недкович, Музей на Възрждането (помещаващ се в къщата на Димитър Георгиади), Етнографският музей (помещаващ се в къщата на Аргир Куюмджиоолу), Небет Тепе (археологически комплекс с останките от северните фортификационни съоръжения на античния и средновековен град), къщите-музеи Балабанова и Хиндлиянова. Видни личности в историята на Стария град.

46. Град Варна – един от най-значимите български агломерационни, индустриални, търговски, културни, университетски и туристически центрове. Обща справка за града: географска характеристика – Черно море, климат, езера. Демография, история, култура и др. Културни и други мероприятия, провеждани в града (Фестивалът „Варненско лято”, Международният балетен конкурс, Международният филмов фестивал „Любовта е лудост” и др.). Съвременно развитие на град Варна и тенденции.

47. Туристически маршрут във Варна – основни забележителности: Катедралният храм „Свето Успение Богородично”, Регионален исторически музей (РИМ)-Варна – Археологическа експозиция, РИМ - Варна – Етнографска експозиция, Военноморският музей, РИМ - Варна – природонаучна експозиция, Аквариумът, Делфинариумът, Обсерваторията с Планетариум „Николай Коперник”, Приморският парк (Морската градина), Морските бани, Дворецът на културата и спорта, Фестивалният и конгресен център, Драматичният театър „Стоян Бъчваров”, Художествената галерия „Борис Георгиев”, Римските терми и др.

48. Град Бургас – един от най-значимите български агломерационни, индустриални, търговски, културни, университетски и туристически центрове. Обща справка за града: географска характеристика - Черно море, климат, езера. Демография, история, култура

и др. Забележителности: Катедралният храм „Св. св. Кирил и Методий”, Регионален исторически музей (РИМ)-Бургас (археологическа, историческа, етнографска и природонаучна експозиция), Драматичният театър „Адриана Будевска”, Приморският парк (Морската градина), Мостикът, Художествената галерия „Петко Задгорски”, Паметникът на освободителите и др. Съвременен развитее на град Бургас и тенденции. Културни и други мероприятия, провеждани в града (Фестивал на пясъчните скулптури и др.).

49. Гр. Велико Търново – третата българска столица. Обща справка за града: географска характеристика – релеф, климатични особености, река Янтра. Демография, история, култура. Съвременен развитее на град Велико Търново и тенденции. Културни и други мероприятия, провеждани в града. Видни личности, свързали живота си с Велико Търново.

50. Туристически маршрут във Велико Търново - забележителности: хълмовете „Царевец” с крепостта, „Трапезица”, „Момина крепост”, „Света гора”; сградата на първото българско Велико народно събрание; Самоводската чаршия; Хаджи Николи хан, Къщата с маймунката (дело на Кольо Фичето); църквите: „Св. 40 мъченици”, „Св. св. Петър и Павел”, „Св. Димитър Солунски-Чудотворец”, „Св. Марина”, Паметникът на Асеновци и Художествената галерия и др.

51. София – Стобски пирамиди - Рилски манастир. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

52. София – Благоевград – Сандански – Мелник – Роженски манастир – Рупите – Петрич. Битката при с. Ключ. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

53. София – Симитли – Разлог – с. Добърско – Банско – Добринище – Гоце Делчев – с. Огняново – с. Лещен – с. Ковачевица. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

54. София – Самоков – к.к. Боровец – Говедарци – т.к. „Мальовица”. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

55. София – Самоков – Белчин (Цари мали град) – Сапарева баня – Паничище – Седемте рилски езера. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

56. София – Земенски манастир – Кюстендил – Невестино – Рилски манастир. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

57. София – Сапарева баня – Белчински бани – Долна баня – Костенец – Момин проход – Варвара – Велинград - (- Юндола – Якоруда -) – Баня (Разложко) – Добринище – Огняново (- Гоце Делчев -) – Марикостиново – Сандански – София („Лечебната магия на минералните/ термалните води“). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

58. София – Искърско дефиле – Мездра – Враца – Вратцата и Леденика – Монтана – Белоградчик – пещера Магурата - Видин (крепостта „Баба Вида“ и др.). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

59. София – Оборище – Панагюрище – Стрелча – Копривщица – Клисуря – Сопот – Карлово („По следите на Априлските въстаници“). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

60. София – Копривщица – Стрелча – Старосел (Тракийски култов център) – Хисаря – Казанлък. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

61. София (- Златица – Пирдоп) – Розино – Карлово – Павел баня – Скобелево – Казанлък - Розовата долина („С неповторимото ухание на българска роза“). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

62. София – Плевен (Плевенска Панорама и др.) – Свищов – Бяла – Дряново (през В. Търново – Габрово) – Паметникът на Свободата (Връх Св. Никола) – Шипченски проход - гр. Шипка (църквата „Рождество Христово“) – Казанлък - Стара Загора („По паметните следи на освободителите“). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

63. София (- Ботевград – Ябланица -) – Карлуково (Пещерата „Проходна“) – Луковит - Брестница (Пещерата „Съева дупка“) – Ловеч – Деветаки (Деветашката пещера) – Крушуна (Крушунските водопади) – Емен (Еменското ждрело) – Хотница (Хотнишките водопади) – Никюп (Никополис ад Иструм) - Червен – Иваново (Ивановски скални църкви) – Басарбово. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

64. Русе - Обща справка за града: географска характеристика – релеф, климатични особености, река Дунав. Демография, история, култура. Съвременен развитие на град Русе и тенденции. Културни и други мероприятия, провеждани в града. Забележителности – центърът на Русе, Доходното здание, Регионален исторически

- музей, Екомузей, Музей на градския бит, Пантеон на Възрожденците, други музеи и видни личности, свързали живота си гр. Русе.
65. София – Гложене (Гложенският манастир) – Тетевен – Рибарица – Шипково – Бели Осъм – Чифлик – Троян – Орешак (Троянският манастир, Националното изложение на художествените занаяти и изкуствата, Празникът на сливата и сливовата ракия, Природонаучният музей в с. Черни Осъм). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.
66. София – Мездра („Калето“) – Монтана (Монтанезиум) – Видин (Бонония) – Арчар (Рацария) – Никопол (Никополис) – Свищов (Нове) – Русе (Сексагинта приста) – Тутракан (Трансмариска) - Силистра (Дуросторум) – Разград (Абритус) („По стъпките на римските легиони“). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.
67. Велико Търново – Преображенският манастир – Манастирът „Св. Троица“ – Арбанаси (манастирите „Св. Никола“, „Св. Богородица“, „Св. св. Петър и Павел“ /Лясковски/, църквата „Рождество“) – Мерданският манастир – Къпиновският манастир – Плаковският манастир – Килифаревският манастир – Дряновският манастир – Соколският манастир – Батошевският манастир(и) – Велико Търново („Манастирите във Великотърновско и Габровско“). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.
68. Велико Търново – Габрово – Етъра – Трявна – Боженци – Дряново – Елена – Арбанаси – В. Търново („Лъчите на Възраждането“). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.
69. Пловдив – Куклен (манастирът „Св. св. Безсребърници Козма и Дамян“) – Араповски манастир „Св. Неделя“ - Асеновград – Бачково (манастирът „Св. Успение Богородично“) – Кръстова гора („Света Троица“/ ”Манастирите в Пловдивско и Родопите“). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.
70. Пловдив – Асеновград (Асеновата крепост) – Бачково (Бачковският манастир) – Нареченски минерални бани – Забърдо (Чудните мостове) – Чепеларе (Музеят на родопския карст) – Проглед – Пампорово – Смолян – Пловдив. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.
71. Пловдив – Кричим – Брацигово – Пещера (крепостта „Перистера“ и пещерата „Снежанка“) – Батак (яз. „Батак“) – Цигов чарк – Ракитово – Дорково (Плеистоценският парк и крепостта „Цепина“) – Велинград – Пазарджик – Пловдив.

Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

72. Пловдив – Стрелча – Хисаря – Баня (Карлово) – Павел баня (Казанлък) – Старозагорски минерални бани – Хасковски минерални бани – Пловдив („Лечебната магия на минералните/ термалните води“). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

73. Пловдив – Асеновград – Бачково – Наречен – Чепеларе – к.к. Пампорово – с. Стойките – с. Широка лъка - Девин – Доспат (яз. Доспат) – Батак – Пазарджик – Пловдив. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

74. Смолян – „Каньонът на водопадите“ – Смолянските езера – Стойките – Широка лъка – Гела – Девин – Триград (Триградското ждрело и пещерата „Дяволското гърло“) – Ягодина (Буйновското ждрело и Ягодинската пещера) – Борино (Дяволската екопътека) – Доспат – Смолян. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

75. Смолян – крепостта „Калето“ – к.к. Пампорово – Проглед – с. Момчиловци – Подвис / Градът (Момчилова крепост) – Смилян – Кошница (крепостта „Калето“) – пещерата „Ухловица“ – с. Могилица (Агушевите конаци) – Арда (Изворите на река Арда) – Смолян. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

76. Смолян (РИМ „Стою Шишков“ и Планетариумът) – Мадан (Музеят на рудодобива и минното дело и Залата „Родопски кристал“) – Златоград (Етнографски ареален комплекс) – Смолян. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

77. Варна – Плиска (НИАР „Плиска“ и Голямата базилика, Комплекс „Плиска“ и „Дворът на кирилицата“) – Мадара (НИАР „Мадара“ с Мадарския конник) – Шумен (РИМ Шумен, Паметникът „Създатели на българската държава“, Шуменската крепост, Томбул джамия, къщи-музеи „Авшарян“, „Добри Войников“, „Панчо Владигеров“, „Панайот Волон“, Среброва къща) – Осмар - Велики Преслав (НИАР „Велики Преслав“) – Патлейна (манастирът „Св. Пантелеймон“) – Варна. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

78. Варна – Шумен – Разград – Исперих – с. Свещари (ИАР „Сборяново“ с Тракийската куполна гробница в Свещари, останките от гетската столица Хелис и алианското светилище „Демир баба теке“) – Тутракан (Исторически музей, Етнографски музей

“Дунавски риболов и лодкостроене”, архитектурен комплекс „Рибарска махала”, Античен кастел, Мемориален комплекс “Военна гробница – 1916”) – Крепостта Ветрен – Сребърна - Силистра (Архитектурно-археологически резерват „Дуросторум – Дръстър“, Крепост „Абдул Меджиди“) – с. Кайнарджа – Добрич - Варна. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

79. Варна – к.к. Св. св. Константин и Елена – к.к. Слънчев ден – к.к. Златни пясъци – Кранево – к.к. Албена – Балчик (Културен център „Двореца”, Ботаническата градина, Храмът на Кибела и др.) – Каварна (Алея на рока, Старите магазини на пристанището, Исторически музей) – Българево – нос Калиакра – Камен бряг – Тюленово – Шабла – Крапец – Дуранкулак – Оброчище (алианското теке и светилище „Ак язълъ баба”) – Варна. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

80. Варна – Аладжа манастир - Прабългарско селище „Фанагория” – Природният феномен „Побити камъни” – Девня (Музеят на мозайките) – Неофит Рилски (Исторически парк) – Провадия (крепостта „Овеч”, Исторически обект Солницата) – Дългопол – Аспарухово (природният феномен „Чудните скали”) – Варна. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

81. Варна – Камчия – Бяла – Обзор – к.к. Слънчев бряг – Несебър – Варна. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

82. Бургас – Поморие (Музей на солта – Поморийско езеро – „Виа Понтика”) – Ахелой - Несебър - к.к. Слънчев бряг — Бургас. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

83. Бургас – Черноморец – Созопол – в.с. Дюни – Аркутино – р. Ропотамо – Приморско – Китен – Лозенец – Царево – Варвара – Ахтопол – Синеморец – Резово – Бургас. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

84. Бургас – Крушевец – Младежко (с изворите на р. Младежка) – Звездец (историческата местност „Петрова нива”) – с. Бръшлян – Стоилово (водопадът „Докузак”) – Малко Търново (Исторически музей „Проф. Александър Фол“ – Малко Търново, местностите „Пропада” и „Мишкова нива” – с тракийските гробници, некрополи и мегалити) – с. Граматиково – Кондолово – с. Българи – с. Кости – с. Бродилово – Беглик таш (и останките от тракийското селище Ранули) – Бургас

(„Великолепието на Странджа, мистерията на траките и омаята на нестинарството”). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

85. Бургас – Жеравна – Медвен – Котел – Сливен – Бургас („Източно балкански възрожденски щрихи”). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

86. Бургас – Национален археологически резерват (НАР) Деултум – Дебелт, НАР „Кабиле” (Ямбол) – Стара Загора (РИМ - Стара Загора, Форумът на Августа Траяна, Музеят „Неолитни жилища”, Музеят на религиите, Халколитните медни рудници в местността „Мечи кладенец”, Мемориалният комплекс „Бранителите на Стара Загора 1877 г.” и др.) – Казанлък (Казанлъшката тракийска гробница, Историческият музей „Искра”, Литературно-художествен музей Чудомир, Музеят на розата). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

87. Бургас – Казанлък - „Долината на тракийските владетели” (могилите: „Голяма Косматка”, „Светицата”, „Арсеналка”, „Оструша“, „Шушманец“ и др., и одриската столица Севтополис /днес на дъното на яз. „Копринка”) – Бузовград (Мегалитът от 3 хил.пр.н.е.) – Хисаря (Диоклецианопол, Археологическият музей, Римските терми, останките от Южната крепостна кула, Колонадата, Некрополите, Летният театър в римски стил и др.) – Старосел (Тракийските култови комплекси в могилиците „Четиньова” и „Хоризонт”, Тракийският архитектурен комплекс от V-IV в. пр. н.е. „Кози грамади”) – Стрелча („Жаба могила”) – Бургас („Мистерията на траките”). Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

88. Бургас – Димитровград – Хасково – Александрово (Александровската тракийска гробница) – Кърджали – Перперикон – Татул – Крумовград – Ивайловград (Вила „Армира”, крепостта „Лютица”) – Мезек (Тракийската куполна гробница, Мезешката крепост, връх Шейновец) – Свиленград – Тополовград – Елхово – Бургас. Специфика на маршрута и справка за природните и антропогенни обекти/ забележителности по трасето.

III. ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ЕКСКУРЗОВОДА. МЕТОДИЧЕСКИ ИЗИСКВАНИЯ

89. Характер и роля на екскурзоводската професия в туризма. Субекти на екскурзоводството. Типология на основните екскурзоводски дейности. Основни

функции и задачи на екскурзовода. Правна регламентация на екскурзоводската професия. Необходими качества на и изисквания към екскурзовода.

90. Предварителна подготовка на екскурзовода за обслужване на туристите. Програми и туристически маршрути, документация, методически планове и изисквания.

91. Реализация на туристическото пътуване. Разработване на екскурзоводска беседа, методическо оформление и специфика на нейното поднасяне.

92. Взаимодействие на екскурзовода с туроператора. Договорни взаимоотношения. Финансов отчет на екскурзията и доклад на екскурзовода за проведената екскурзия.

93. Организационни дейности и специфика по време на туристическото пътуване, при посрещане и трансфер на туристите, при настаняване и напускане на хотела, при изхранване и изпращане на туристите - задължения на екскурзовода и методически изисквания към него при тях. Взаимодействие и комуникация на екскурзовода с различните участващи лица/ страни: транспортната фирма, с местата за настаняване и със заведенията за хранене и развлечения.

94. Особености при изхранването на различните национални групи; вегетарианци и др.; изготвяне на меню за туристите. Контрол от страна на екскурзовода при процеса на изхранването.

95. Овладяване на/ Справяне със стресови фактори и кризисни ситуации в работна среда от страна на екскурзовода. Задължения на последния при попадане в такива ситуации. Оказване на първа медицинска или друга помощ. Ангажименти при хоспитализация. Специфика на екскурзоводското обслужване при случаите с медицински застраховки и възникване на застрахователно събитие.

96. Организационни дейности, особености и методически изисквания при обслужването на специализирани групи туристи – журналисти, дипломатически делегации, корпоративни групи и др.; на индивидуални туристи, на туристически групи с престой и др.

97. Особености и методически изисквания при обслужването на туристи при различните видове туризъм – ваканционен (морски и планински), културно-познавателен, делови и др.

98. Специфика на туристическите пътувания с различни транспортни средства – автобус, кораб, самолет, влак, автомобил и др.

99. Организационни дейности при обслужването на туристи по изходящ туризъм. Подготовка на програми, маршрути и документи за екскурзията в чужбина. Визови, митнически и гранични формалности. Взаимодействия с местен туроператор и местен екскурзовод. Изисквания към екскурзоводското обслужване в чужбина.

100. Народопсихология на туристите. Национални особености при обслужването на туристите.

ИЗПИТЪТ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРАВОСПОСОБНОСТ е проверка на професионалните знания, умения и компетентности на кандидата, извършвана с цел да се оцени способността му да упражнява професията „екскурзовод“ на територията на Република България.

Изпитът се състои от полагане на писмена част (тест) и устна част (разработване и представяне на екскурзоводска беседа по избран маршрут).

НАСТОЯЩИЯТ ВЪПРОСНИК е утвърден от министъра на туризма на основание чл.10, ал.3 от Наредба № 1 от 5 януари 2016 г. за образованието, практическата подготовка и професионалната квалификация, необходими за придобиване на правоспособност за упражняване на професията "екскурзовод".

Препоръчителни източници

1. **Алексиева, Й., С. Стаматов**, Специализирани видове туризъм. Пловдив, 2003
2. **Алексиева, С., И. Бокова**. Туризъм и културно наследство. София: НБУ, 2013
3. **Ангелов, П., Саздов, Д., И. Стоянов**. История на България 681-1944. София: Софи-Р, 2003
4. **Бербенлиев, П.** Архитектурата по българските земи. София, Архитектура, 1987
5. **Божилов, Ив., Тулешков, Н., Л. Прашков**. Български манастири. София: Христо Ботев, 1997
6. **Вачев, Х.** Църковният ансамбъл в Арбанаси, 2006
7. **Великов, В., Стоянова, М., Р. Владева**. Технология на екскурзоводското обслужване. София: Матком, 2010
8. **Великов, В., М. Стоянова**. Екскурзоводство и туристическа анимация. София: Матком, 2008
9. **Великова, Е.**, Основи на туризма. София: Авангард прима, 2016
10. **Гавраилов, Г., А. Пелова, М. Михов**. Селата в България. Посоки за туризъм и култура, Изд. Сиела, София, 2015
11. **Генов, Н., Р. Николова**. България: природа, човек, цивилизации. София: Сиела, 2014
12. **Георгиев, Г.** Националните и природни паркове и резерватите в България. София: Гей-Либрис, 2004
13. **Гергова, Д, К. Венедикова**. Демир баба Теке – българският Йерусалим, 2007
14. **Джанкова, Св.** Методическо помагало по екскурзоводство (Първа част). В. Търново: Фабер, 2014
15. **Джанкова, Св.** Методическо помагало по екскурзоводство (Втора част). Шумен: Епископ Константин Преславски, 2007
16. **Джанкова, Св.** Методическо помагало по екскурзоводство (Трета част). В. Търново: Фабер, 2008
17. **Дечев, З.** Екскурзоводски длъжности в туризма. Бургас: Проф. д-р Асен Златаров, 2014
18. **Димитров, Б.** 24-те чудеса на България, 2007
19. **Димитров, Б.** Българската християнска цивилизация
20. **Дойков, В., Димитров, Сл., Д. Симеонов**. Градовете в България. София: Ковачев, 2009

21. **Дяков, Т.** Народният календар: Празници и вярвания на българите, УИ „Св. Климент Охридски“, София, 2013
22. **Йорданов, С.** Скалният манастир „Св.Архангел Михаил” при село Иваново, 2009
23. **Кираджиев, С.** Българските градове. София: Свят, 2001
24. **Коев, Т., Г. Бакалов.** Християнството в миналото и днес, 2006
25. **Колектив.** Етнография на България – том 1-3, БАН, София, 1980 – 85
26. **Колектив.** Кратка история на България. София: Наука и изкуство, 1983
27. **Колектив.** История на България. Том 1-8. София: БАН, 1999
28. **Колектив.** География на България: Физическа и социално-икономическа география. София: БАН, ФорКом, 2002
29. **Колектив.** Религиозният туризъм. Манастирите – носители на българската духовност. Черноморски туристически форум – Варна 2008. Варна: Славена, 2008
30. **Колектив.** Историко-археологически туризъм – наследство с перспектива. Черноморски туристически форум – Варна 2014. Варна: Славена, 2014
31. **Коева, М.** Олтарите на България
32. **Коева, М.** Рилският манастир, 2000
33. **Кръстева, В.** Екскурзоводство. Бургас: Димант, 2011
34. **Копралев, И.** Райони за планиране, области и общини в България. София: П. Берон, 2004
35. **Краев, Г.** Фолклорът като сувенир - начин на употреба в туризма, Изд. НБУ, София, 2009
36. **Куманов, М., К. Исова.** Историческа енциклопедия България. София: Труд, 2009
37. **Милчева, Ю., Е. Александрова.** Пътеводител на култовата архитектура в България, 2006
38. **Митова, Ж.** София – град на кръстопът, 2005
39. **Нешков, М., В. Казанджиева.** Екскурзоводство. Варна: Наука и икономика, 2016
40. **Нешков, М., Трендафилов, Кр., В. Казанджиева.** Екскурзоводство. Варна: Наука и икономика, 2008
41. **Нешков, М.** Пътнически агенции и транспорт в туризма. Варна: Наука и икономика, 2007

42. **Николов, В., М. Йорданова.** Планините в България. София: Проф. Марин Дринов, 1997
43. **Николов, В., М. Йорданова, Ив. Ботева.** Планините в България, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2013
44. **Николова, К.** София, 2003
45. **Николова, Р., Н. Генов.** Книга за България. Хермес, 2008
46. **Николова, Р., Н. Генов.** 1000 страници България. София: Сиела, 2013
47. **Огнянова, Е.** Традиции и празници в България. София: Архимед, Коралов и Сие, 2002
48. **Попов, Д.** Траки. София: Изток-запад, 2011
49. **Попов, Б.** Българското Черноморие. Варна: Стено, 2014
50. **Попов, Б.** Българското черноморско крайбрежие. Учебно помагало по дисциплината „Учебна практика по екскурзоводство и анимация. Варна: Наука и икономика, 2009.
51. **Попов, Б.** Варна. Варна: Славена, 2005
52. **Рафаилова, Г., Кадиева, Сн., Пляков, Ст., Кожухарова, Л., Кръстева, Ат., Кр. Янчева.** Специализирани видове туризъм. Варна: Наука и икономика, 2012
53. **Рибов, М. и кол.** Туристически дестинации. София: Тракия-М, 2008
54. **Стоянов, П.** Одесос, стара и нова Варна. Варна: МС, 2015
55. **Титерякова Р.** Запознайте се – Пловдив и още... УИ „П. Хилендарски“, 2021
56. **Томова, Сн.** Анимация в туризма. Икономически университет - Варна, 2010
57. **Трендафилов, Кр.** Организация и технология на туристическото обслужване. Варна: Университетско издателство ИУ-Варна, 2002
58. **Чавръков, Г.** Български манастири. София: Хайни, 2000
59. **Янева, М.,** Екскурзоводско обслужване. София: Авангард Прима, 2016